

UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING.

N°. 19.

1 September 1904.

INHOUD: Dr. A. C. OUDEMANS, Acarologische Aanteekeningen XIII. — Dr. A. J. VAN ROSSUM, *Pteronius spiraeae* Zdd. in Nederland. — Dr. A. J. VAN ROSSUM, Kannibalisme bij *Dicranura vinula* L. — Dr. J. TH. OUDEMANS, Kannibalisme bij *Lepidoptera*-larven. — Dr. J. TH. OUDEMANS, Rustplaatsen van Hooiwagens. — P. HAVERHORST, *Eene Ache-rontia atropos* L. in het voorjaar.

Acarologische Aanteekeningen XIII.

Varrou (Entom. Bericht., n°. 18, p. 161) is genoemd naar Marcus Terentius Varro, 116—27 v. Chr.; hij noemt in zijn «De re rustica», lib. II, cap. IX, 16, reeds den *ricinus*.

Cheletes eruditus (Schrank), ♂, 440 μ met, 320 μ zonder kop; twee rugschilden; voorschild trapezoidaal, breed; achterschild driehoekig, lang; op beide 6 paar zeer smalle veeren; op zijde, ongeveer tusschen de schilden, 1 paar dito; tars I met zeer langen reukkolf. Overigens als ♀.

Cheletopsis nörneri (Puppe). *Nympha* 384—464 μ ; klein rugschild met 2 lange haren in elken voorhoek en 1 haartje in elken achterhoek. Op zijde van het schild 3 lange haren; ter hoogte van trochanter III 4 lange haren; van trochanter IV 2 haartjes; daarachter nog 6 lange haren. Palpklaauw met nauwelijks merkbaren knobbel; kam met ongeveer 6 tanden. — ♂ 560—680 μ ; groot rugschild; haren als bij nympha, doch achter trochanter IV slechts 2 lange haren. Palpklaauw lang, glad; kam met 5—7 tanden. — ♀ 590—750 μ ; klein rugschild; haren als bij nympha; palpklaauw met sterken knobbel; kam met 8—10 tanden.

Cheletopsis magnanima nov. sp.: ♀ 600 μ ; lang rugschild, met 2 korte haren in elken voorhoek; op zijde van het schild slechts 2 lange haren; overigens als *nörneri*. Alle haren staan op ruitvormige miniatuur-schildjes. Palpklaauw met sterken knobbel. Kam met 10 dikke, korte tanden. Op *Gambetta flavipes*. Chili.

Cheletopsis impavida nov. sp. *Nympha* 350 μ . Eerste paar rug-haren zeer klein; palpklaauw zonder, of met zeer klein knobbeltje; kam met 8—9 tanden; haren behaard; coxa IV onbehaard. — ♂ 560 μ ; groot rugschild; haren als bij *nympha*; coxa IV met 2 haartjes; kop en palpen groot; rostrum lang; palpklaauw lang, met klein knobbeltje; kam met 7 tanden. — ♀ 640 μ ; klein rugschild; rugharen als bij *nympha*; coxa IV als bij ♂; palpklaauw met knobbeltje; kam met langen eindtand en 8 dikke tanden. Op *Totanus totanus* (L.).

Cheletopsis basilica nov. sp. ♀ 520 μ ; lichaam slank, het breedst vóór pooten III; achter afgerond; rug- en kopschild zwak overlans gestreept; palpklaauw met 2 iets dorsale knobbels; palpkam met 9 tanden; alle rugharen minstens even lang als de lichaamsbreedte. Coxa III en IV kort en vrij. Anus ventraal. Op *Totanus totanus* (L.).

Cheletopsis anax nov. sp. *Nympha* 280 μ ; lang-ovaal; rugschild $1\frac{1}{2} \times$ langer dan breed; haar 1, 2 en 3 even lang als schildbreedte. Palpklaauw met 2 zeer kleine knobbels; kam met 4—6 tanden. Coxae III en IV raken elkander. — ♀ 300 μ ; iets breeder ovaal; als *nympha*, doch kop en palpen iets dikker; palpklaauw iets langer; knobbels duidelijk. — ♂ 360—390 μ , ruitvormig; kop en palpen krachtig; palpklaauw slank met nauwelijks waarneembaren knobbel; kam met 8—10 tanden. Op *Totanus totanus* (L.).

Cheletopsis animosa nov. sp. ♂ 400 μ . Lichaam smal, het breedst vóór pooten III; achter afgerond; rug- en kopschild beide sterk overlans gestreept. Palpklaauw slank, sterk gebogen, met 2 knobbels. Palpkam slank, sterk gebogen met 8—9 lange tanden. Haren I, II en IV even lang als schildbreedte; het buitenste der 2 paar haren bij trochanter III en het paar bij trochanter IV zeer kort. Coxa III kort, met de lange coxa IV vereenigd, sterk overlans gestreept. Anus terminaal. — ♀ 520—530 μ . Als ♂, doch palp-

klaauw krachtig; palpkam krachtig, met ± 7 lange tanden. Haren I, II en IV even lang als het schild. Buitenste der 2 paar haren bij trochanter III en het paar bij trochanter IV even lang als schildbreedte. Coxa III langer. Anus ventraal. Op *Totanus totanus* (L.).

Cheletomorpha venustissima (C. L. Koch). *Nympha* 480 μ . Een groot voorste en 2 kleine achterrugschilden. De rugharen en de voornaamste pootharen zijn waaiers, doch zóó smal, dat men ze tot dusverre voor behaarde haren aanzag. 6 paar waaiers op het voorschild; 2 paar tusschen vóór- en achterschilden; 2 paar op de 2 achterschilden; 4 paar op 't overige achterlijf; 1 paar op de zijdelingsche wratvormige uitwassen; dus op den rug 15 paar smalle waaiers.

Syringophilus totani nov. sp. *Nympha* 720 μ lang, 190 μ breed. Kop smal; kopschild fleschvormig, achter afgerond; voorrugschild trapezoïdaal, 2 $\times$ langer dan breed; geen achterrugschild. Eerste paar haren zeer kort; 2^e iets langer; 3^e, 4^e en 5^e bijna even lang; 4^e en 5^e op hetzelfde niveau. Een paar anaalharen op den rug; 4 paar lange achterharen aan de buikzijde. — ♀ 760 μ lang, 230 μ breed. Kop dik; kopschild breed, vijfhoekig, achter recht; voorrugschild trapezoïdaal, 1½ $\times$ langer dan breed; achterrugschild bijna cirkelrond met achterinham. Een paar lange achterharen aan de buikzijde, Pooten dik. Overigens als nympha. Op *Totanus totanus* (L.).

Sebaia palmata nov. sp. ♀ 180 μ , duidelijk gesegmenteerd; driehoekig prosoma vertoont 4, schildvormig metasoma 8 segmenten. De eerste 4 segmenten ieder met 1 paar; de tweede 4 ieder met 2 paar; de laatste 4 ieder met 3 paar ovale tot afgerond vierkante, schubvormige haren met radiaire teekening. In stof in huis.

Pterolichus tringae nov. nom. voor *Pterolichus totani* Berlese (A. M. S. Ital. fasc. 38, n°. 2).

Pterolichus gambettae nov. sp. Gelijkt op *Pt. totani* (Can.) *Nympha* 408 μ . Voorrugschild reikt niet verder dan trochanter II, voor afgestompt, achter rond. Twee driehoekige, naar elkander hellende achterrugschildjes ter zijde der mediane insnijding. Huid zeer grof geplooid. — ♂ 464 μ . Voorrugschild niet achter trochanteres II zich verbreedend. Achterlijfsinsnijding langer dan breed, zeshoekig, geheel met hyaline membraan bekleed. Anaalnappen vóór de lijn,

die door den top der achterlijfsinsnijding gaat. — ♀ 424—440 μ . Als ♂. Geen achterlijfsinsnijding. Epigynium halfcirkelvormig. Op *Gambetta flavipes*. Chili.

Pterolichus calidridis nov. sp. Gelijkt op *Pt. totani* (Can.). *Nympha* 304 μ . Voorschild reikt niet verder dan trochanteres II, achter hoekig. Geen achterrugschildjes. Huid betrekkelijk grof geplooid. — ♂ 430 μ . Voorschild niet achter trochanteres II zich verbreedend. Een breede band weke huid tusschen voor- en achterschild. Achterlijfsinsnijding korter dan breed, geheel met hyaline membraan bekleed. Centra der anaalnappen op de lijn, die door den top der achterlijfsinsnijding gaat. Op *Totanus totanus* (L.).

Pterolichus limicolae nov. sp. *Nympha* I, 288 μ . $2\frac{1}{2} \times$ langer dan breed met bijna evenwijdige zijden. Voorschild reikt niet verder dan trochanteres II, achter cirkelrond. Achterschild uit 2 driehoekjes bestaande. Huid tamelijk grof geplooid. Op *Totanus totanus* (L.).

Pterolichus grillatoris nov. sp. *Larva* 230 μ , ruitvormig, $2 \times$ langer dan breed, achter rond; huid achter trochanteres I niet gerimpeld. Achterschild bestaande uit 2 ovale plaatjes ter zijde der ondiepe achterlijfsinsnijding; vóór deze een driehoekje huid niet gerimpeld. — *Nympha* I, 264—296 μ , ruitvormig; achterhelft van het voorschild cirkelrond; achterschild bestaande uit 2 naar elkander hellende driehoekjes. — *Nympha* II, 360 μ , breed langwerpig vierkant; achter pooten III minder breed; voorschild als bij nympha I; achterschild uit twee naar elkander hellende, langwerpige plaatjes bestaande. Op *Totanus totanus* (L.).

Alloptes gambettae nov. sp. 344 μ . Gelijkt op *All. crassipes* (Can.), doch voorschild achter pooten II bochtig verbreed. Op deze verbredingen zijn de 2 eenige lange rugharen ingeplant. Op *Gambetta flavipes*. Chili.

Dermoglypheae zijn *Analgesinae* met vertikaalharen en met twee kleine knobbeltjes onder den kop.

Syringobia zijn *Dermoglypheae* met voor- en achterrugschild, 3 paar zijde-schilden en vereenigde epimera I. Type: *Syringobia chelopus série normale* Trouessart et Neumann.

Dermoglyphus zijn *Dermoglypheae* met voorschild, geen achterrug-

schild, geen zijdeschilden; epimera I met II vereenigd, niet onderling. Type: *Dermalichus elongatus* Mégnin.

Columellaia (*Dermoglypheae*), nov. gen. genoemd naar Lucius Junius Moderatus Columella, die $\pm$ 50 na Chr. den *ricinus* vermeldt in zijn «De re rustica», Lib. VI, cap. 2, en Lib. VII, cap. 13. Het abdomen van het ♀ eindigt in een kegel. De pooten III van het ♂ zijn dikker dan de andere. Type: *Dermoglyphus varians* Trt.

Plutarchusia (*Dermoglypheae*) nov. gen. genoemd naar Plutarchus, 50—120 na Chr.; hij vermeldt in zijne geschriften den *ricinus*. Zoowel bij ♂ als ♀ zijn de middel- en achterzijdeschilden vergroeid. ♂ pooten III en IV normaal, iets langer dan I en II. ♀ abdomen afgerond, nauwelijks ingesneden. Type: *Syringobia chelopus série anormale parthénogénétique* Trouessart et Neumann.

Syringobia chelopus Trt. et Nn. Hiervan onderzocht ik alle ontwikkelingstoestanden. Deze soort wordt door Trouessart «la série normale» genoemd (zie hieronder bij *Plutarchusia chelopus*). Larva 288—344 μ . Nympha I 416—440 μ . Nympha II 480—640 μ . Bij larva en nymphae loopt over den rug eene mediane rhaphe van het voor- naar het achterrugschild. Bij de nymphae en het ♀ vindt men aan den achterrand van het lichaam, iets ter zijde en dorsaal, een paar ponjaardvormige haren. De nympha II heeft bovendien een middelrugschild.

Syringobia totani nov. sp. Nympha (I of II?) 540 μ . Geen mediane rhaphe; aan den achterrand van het lichaam, iets ter zijde en in eene laterale plooi, bevindt zich een paar iets gebogen mesvormige haren. Achterrugschild breed, afgerond. Op *Totanus totanus* (L.).

Syringobia calidridis nov. sp. Nympha (I of II?) 465 μ . Geen mediane rhaphe. Aan den achterrand van het lichaam bevindt zich, iets ter zijde en in eene laterale plooi, een iets gebogen naaldvormig haar. Achterrugschild zeer breed, ovaal, voor van twee inhammen voorzien, zoodat het daar drie spitsen vertoont. Nephridia donkerbruin. Op *Totanus totanus* (L.).

Plutarchusia chelopus (Trt. et Nn.). Ik onderzocht alle ontwikkelingstoestanden. Deze soort wordt door Trouessart genoemd: *Syringobia chelopus série anormale parthénogénétique*. Larva 470 μ ., geen

zijdeschilden. — *Nympha* I, 384—544 μ , met dorsale achterste zijdeschilden. — *Nympha* II, 560—760 μ , met ventrale voorste en dorsale achterste zijdeschilden. — ♂ 610 μ ; ♀ 640—760 μ ; beide met de 3 soorten van zijdeschilden. Op *Totanus totanus* (L.).

Thecarthra bouveti (Még. et Trt.) komt ook voor in de slagpennen van *Totanus totanus* (L.).

A. C. OUDEMANS.

Arnhem, 27. VII. 1904.

Pteronus spiraeae Zdd. in Nederland.

In mijn opstel, Tijdschr. voor Entom. XLV p. 246, is aangegeven dat de larven van deze Nematide, behalve in 1899 en 1900 door de heeren Reuvens en Ritsema, ook in 1902 door den heer Brants bij Warnsveld gevonden werden. Uit deze laatste larven zijn, evenals vroeger, weder uitsluitend wijfjes gekweekt.

In 1903 werden zij opnieuw door Dr. Reuvens te Oosterbeek aangetroffen en ook in mijn tuin te Arnhem, waarin zich thans vijf planten van *Spiraea aruncus* bevinden, in 1900 en 1901 bij de kweeking dezer bladwespen gebruikt.

In het laatst van Mei 1904 vond ik larven op drie dezer planten; ook vertoonden zij zich in de bloemisterij op Sonsbeek, en werden mij exemplaren toegezonden uit Oosterbeek, thans van eene andere vindplaats aldaar dan vroeger. Buitendien ontving ik er op 2 Juni ongeveer een veertigtal van den heer Bisschop van Tuinen, door dezen te Zwolle van *Spiraea aruncus* in zijn tuin verzameld. De meeste waren volwassen en gingen terstond in den grond en uit deze Zwolsche larven verschenen van 16—28 Juni 27 ♀♀. .. en één ♂! Dit is dus het eerste mannetje dat in Nederland gekweekt is; gevangen zijn de wespen tot nog toe niet.

Zittend tegen den wand van het kweekglas, viel de verschijning van den kleineren man terstond daardoor op, dat de borst niet zwart gekleurd is, zooals bij de wijfjes; hij werd het eerst door mij waargenomen 27 Juni, maar zal toen vermoedelijk reeds eenigen tijd in het glas vertoefd hebben, daar het dier reeds den volgenden dag bezweek.